

ความสำคัญของเรื่อง

จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และจังหวัดสตูล เป็นจังหวัดที่มีชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่ถึงร้อยละ ๙๙ ของประชาชนทั้งหมด^๑ ประชาชนเหล่านี้มี ภาษา วัฒนธรรม ชนบทรรมนิยมประเพณี และความเป็นอยู่ แตกต่างไปจาก ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธโดยทั่วไป มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชาชนในประเทศมาเลเซีย ซึ่งมี อาณาเขตติดต่อกัน ทั้งนี้เพราะ อิทธิพลของศาสนาอิสลามที่ประชาชนชาวไทยในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ และในประเทศมาเลเซียนับถือเหมือนกัน ความแตกต่างดังกล่าวทำให้ชาวไทยที่นับถือ ศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีความรู้สึก^๒ว่าตนเป็นคนมลายูมากกว่าเป็นคนไทย จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเหล่านี้พยายามที่จะแยกตัวเองออก จากการปกครองของประเทศไทยอยู่ตลอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้จากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะได้ปกครองดินแดนส่วนนี้มาตั้งแต่สมัยพ่อขุนราม- คำแหงแห่งกรุงสุโขทัยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน เป็นเวลานานกว่า ๗๐๐ ปีแล้วก็ตาม^๓ แต่ก็ไม่สามารถ ทำให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีความรู้สึกเป็นคนไทยได้

^๑ สำนักงานสถิติกลาง สภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, รายงานสำมะโนประชากรแห่ง ประเทศไทย พ.ศ.๒๕๐๓ จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา และสตูล (พระนคร : โรงพิมพ์ ไทยแบบเรียน, พ.ศ.๒๕๐๔), หน้า ๘, ๑๐ และ ๑๒

^๒ ชจิตภัย บุรุษพัฒน์, "ลัทธิชาตินิยมกับประเทศไทย", รัฐราษฎร์, (มกราคม ๒๕๑๒), หน้า ๑๓๘

^๓ กรมศิลปากร, ประวัติศาสตร์ ๔ จังหวัดภาคใต้, (ยะลา : โรงพิมพ์ศูนย์พัฒนา- การศึกษา ภาคศึกษา ๒, พ.ศ.๒๕๐๔), หน้า ๓

การที่ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ชาติความรู้สึกเป็นคนไทย ทั้ง ๆ ที่เกิดในประเทศไทยและทำมาหากินบนผืนแผ่นดินไทยมาเป็นเวลาช้านานนั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือ การที่ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเหล่านั้นมีความยึดมั่นในศาสนาากเกินไป เป็นเหตุให้นิยมการคบหาสมาคมเฉพาะแต่ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามด้วยกันเท่านั้น ประกอบกับชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเหล่านี้พูดภาษามลายูท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ภาษาไทยอย่างกับประชาชนในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ จึงทำให้ขาดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและภาษากับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ นอกจากนี้ ผู้นำของศาสนาอิสลามตลอดจนนักการเมืองที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนบางคน ยังถือเอาลักษณะที่แตกต่างเช่นนี้เป็นประโยชน์ของตนโดยฉวยโอกาสทำการสั่งสอนประชาชนว่า การพูดหรือเขียนภาษาไทยนั้นเป็นบาป เพราะภาษาไทยนั้นเป็นภาษาของพุทธศาสนา ภาษาของศาสนาอิสลามคือมลายู มุสลิมที่ดีจึงไม่ควรพูดและใช้ภาษาไทย เป็นเหตุให้มีประชาชนหลงเชื่อคำแนะนำที่ผิด ๆ ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่นิยมส่งบุตรหลานของตนไปเข้าเรียนในโรงเรียน พยายามหลีกเลี่ยงพระราชบัญญัติประถมศึกษา ไม่แจ้งเด็กที่มีอายุในเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา หรือให้เด็กลาออกจากโรงเรียนกลางคัน เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้การศึกษาของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่ำกว่าประชาชนในภาคอื่น ๆ นอกจากนี้ การจัดระบบการศึกษาของทางราชการในอดีตยังขาดการ เร่ง เร้าอย่างจริงจัง และขาดการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการพูดและ เขียนภาษาไทยมาเป็นเวลานาน

การที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยประชาชนที่ส่วนใหญ่อยังคงอยการศึกษา จึงเป็นอุปสรรคต่อการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ หรือกับ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ใน ๔ จังหวัดนี้ นอกจากนี้ ยังจะเป็นอุปสรรคต่อการ พัฒนากำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศ และต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย ดังนั้น การ

---

๔ รุ่ง แก้วแดง, ทัศนคติของโต๊ะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัยศิลปากร คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๑๑, หน้า ๑

๕ เล็ก วานิชอักษร, เหตุการณ์ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ นราธิวาส ปัตตานี และยะลา, (อัครสำเนาะ), ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๓, หน้า ๑

ศึกษาที่ถูกรื้อใน ๔ จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะช่วยแก้ไขอุปสรรค
ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ความเข้าใจและการเรียนภาษาไทย ดังพระราชดำรัสของพระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ ครุสัมนาคาร ภาควิชา ๒ จังหวัดยะลา เมื่อวันที่
๒๓ มีนาคม ๒๕๐๒ ความว่า

"...การศึกษาที่นี้สำคัญมาก ให้พยายามจัดให้ดี ให้พลเมืองสามารถ
พูดภาษาไทยได้ แม้จะพูดได้ไม่มาก เพียงแต่พอรู้เรื่องกันก็ยั้งดี เพราะ
เท่าที่ผ่านมามีคนที่นี่ มีผู้ไม่รู้ภาษาไทย ต้องใช้ล่ามแปล ควรพูดให้เข้าใจ
กันได้ เพื่อสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน..."^๖

สาเหตุที่ประชาชนคอยการศึกษา นอกจากจะเนื่องมาจากศาสนาและประเพณีดังกล่าวมา
แล้วข้างต้น ยังมีสาเหตุอื่นที่จะต้องให้ความสนใจอย่างมาก คือความสำคัญของสถาบันการศึกษาศาสนา
อิสลาม ที่เรียกว่า "ปอเนาะ" อันเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาวิชาศาสนาแก่อิสลามิกชนมาแต่โบราณกาล
ทั้งนี้เพราะ คัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลามนั้น เป็นทั้งคำสอนของศาสนาและกฎหมายของสังคม จึง
เป็นหน้าที่ของอิสลามิกชนทุกคนที่ต้องศึกษาวิชาศาสนา พระนบีโมฮัมมัดได้ทรงกล่าวถึงความสำคัญของ
การศึกษาในสังคมมุสลิมว่า "...การศึกษาคือรากฐานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนไม่ว่าชาย
หรือหญิง..."^๗ เป็นเหตุให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมส่งบุตรหลาน
ของตนเข้าศึกษาในปอเนาะเป็นจำนวนมาก ปอเนาะจึงเป็นศูนย์รวมของเยาวชนเพื่อมารับการศึกษา
ศาสนา สร้างทัศนคติในการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และอื่น ๆ เป็น
การดำรงสภาพสังคมของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามไว้อย่างเหนียวแน่น เป็นสังคมปิด ชุมชนการผสม
ผสานกับสังคมของชาวไทยอื่น ๆ ในประเทศตลอดมา

การจัดการศึกษาใน ๔ จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น รัฐบาลได้แยกการศึกษาวิชาศาสนา
และวิชาสามัญ ออกจากกันโดยไม่ได้ให้ความสนใจแก่ปอเนาะเท่าที่ควร กล่าวคือ ปล่อยให้ปอเนาะ

^๖ ครุสัมนาคารภาควิชา ๒, พัฒนาการศึกษาภาคศึกษา ๒ (ยะลา : โรงพิมพ์
ครุสัมนาคารภาควิชา ๒, ๒๕๐๕), ไม่ปรากฏเลขหน้า

^๗ สมานใจปรานี, ปอเนาะ, (ยะลา : โรงพิมพ์ครุสัมนาคารภาควิชา ๒,
๒๕๐๕), หน้า ๒

มีการจัดตั้ง ค่าเนินการสอน หรือเลิกล้มนไปตามความสามารถหรือความพอใจของเอกชน ซึ่งได้แก่ โตะครู หรือผู้รู้ทางศาสนาอิสลาม รัฐบาลไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเลย ปอเนาะยังเป็นสถานที่ สอนวิชาศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายู ซึ่งไม่ก่อให้เกิดการส่งเสริมความรู้สึกเป็นคนไทย รักชาติไทย และการใช้ภาษาไทย เป็นเหตุให้นักการเมืองที่มีแนวความคิดเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครอง ของประเทศไทยฉวยโอกาสชักนำปอเนาะ เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น ไซปอเนาะ เป็นสถานที่ อบรมเพื่อชักจูงให้นักเรียนเกลียดชังรัฐบาล และปอเนาะบางแห่งก็ได้รับการดัดแปลงเป็นสถานที่ฝึก อาวุธให้กับนักเรียน เพื่อเป็นกำลังสำหรับการดำเนินการทางการเมืองที่เป็นอันตรายต่อเอกราชของ ประเทศไทย เช่น การแบ่งแยกดินแดน ๔ จังหวัดภาคใต้ เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาในปอเนาะ ส่วนใหญ่มีการศึกษาวิชาศาสนาเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเมื่อสำเร็จไปแล้วก็ไม่สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ในการประกอบอาชีพได้มากนัก และการศึกษาที่ได้จากปอเนาะไม่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อ าระดับสูงทั้งในวิชาสามัญและวิชาชีพขึ้นไปได้อีก จึงทำให้มีความรู้อยู่ในวงจำกัด พระบาทสมเด็จพระ- เจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งข้อสัง เกตในเรื่องนี้ว่า "...ทำให้สถานศึกษาของทางราชการทั้งในระดับมัธยม- ศึกษาและอุดมศึกษาไม่เป็นประโยชน์สำหรับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยส่วนใหญ่เท่าที่ควร ..." ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นนโยบายสำคัญมาก เพราะการศึกษาเป็นมาตรการสำคัญที่จะชักจูง ให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามได้มีโอกาสเข้าศึกษาในชั้นมัธยม และชั้นสูง ๆ ขึ้นไป

รัฐบาลจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของปอเนาะที่จะต้องได้รับการแก้ไข ปรับปรุงให้มี สภาพการ เรียนการสอนดีขึ้น และอยู่ภายใต้การควบคุมของทางราชการ ทั้งนี้เพราะ หัวใจของการ แก้ปัญหาการศึกษาและการ เมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น คือ ยาวชน รัฐบาลจึงได้มีนโยบายที่จะปรับปรุง

๔ ประสิทธิ์ เวชสวรรค์, พันเอก, การพัฒนาการศึกษา เพื่อบรรณภาพของจังหวัด ชายแดนภาคใต้, วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโทมหาวิทยาลัย คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร- ศาสตร์, ๒๕๐๘, หน้า ๑๑

๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, พระราชกระแสรับสั่ง กับ นายประกิจ ประจันปัจฉิม, งานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก พระประจันปัจฉิม, วัดเทพ- ศิรินทรवास, ๘ มีนาคม ๒๕๑๔

๑๐ มงคล สุวรรณโชติช่วง, ร้อยตรี, การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคณะ- กรรมการพัฒนาภาคใต้ ในระยะ ๓ ปี พ.ศ.๒๕๐๗ - ๒๕๐๘, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๒, หน้า ๗๔

และแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยมอบให้กระทรวงศึกษาธิการ เป็นส่วนราชการเจ้าของเรื่องดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๔ จนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- ๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาของปอเนาะในประเทศไทยว่า ได้ดำเนินการสอน การจัดการ และสภาพเป็นอย่างไร
- ๒) เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ และวิธีดำเนินการส่งเสริม และปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทางราชการ
- ๓) เพื่อศึกษาผลการดำเนินการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทางราชการว่า ได้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และโครงการที่มีอยู่แล้วหรือไม่
- ๔) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทางราชการ

ขอบเขตการศึกษา

การส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการอยู่ ครอบคลุมเขตการศึกษา ๒, ๓ และ ๔ ซึ่งมีทั้งหมด ๑๑ จังหวัด แต่ในการศึกษาของผู้ศึกษาโดยทั่วไป จะกล่าวถึงการดำเนินการในเขตการศึกษา ๒ ซึ่งประกอบด้วย ๔ จังหวัด คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล นอกจากนี้ในบางตอนที่ต้องพาดพิงไปถึงการดำเนินการในเขตการศึกษา ๓ และ ๔ จึงจะได้นำมากล่าวด้วย การที่เป็นเช่นนั้นเพราะปอเนาะส่วนใหญ่เกิดขึ้นและมีปัญหาแต่เฉพาะในเขตการศึกษา ๒ เท่านั้น ในเขตการศึกษา ๓ และ ๔ มีจำนวนปอเนาะไม่มากนัก ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก และไม่ค่อยเป็นปัญหาในการดำเนินการปรับปรุงและแปรสภาพให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเท่าใดนัก

วิธีการศึกษา

สำหรับวิธีการศึกษา ส่วนใหญ่ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการหาข้อมูลจากเอกสารทั้งที่เป็นเอกสารของทางราชการและเอกสารทั่วไปจากห้องสมุดต่าง ๆ และจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมี

ข้อมูลปฐมภูมิ (PRIMARY SOURCES) และข้อมูลทุติยภูมิ (SECONDARY SOURCES) ลักษณะการค้นคว้าและวิจัยจึงเป็นแบบการวิจัยทางเอกสาร (DOCUMENTARY RESEARCH) นอกจากนี้เพื่อที่จะให้ข้อมูลสมบูรณ์และถูกต้อง อันจะเป็นส่วนช่วยให้การเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจะได้ใช้วิธีการวิจัยแบบสนาม (FIELD RESEARCH) เข้าช่วย โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม รวมทั้งการสัมภาษณ์นักเรียนและประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตั้งอยู่เท่าที่จะสามารถทำได้ นอกจากนี้ ผู้ศึกษาจะใช้ประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวข้องกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องปอเนาะมาเป็นเวลานานพอสมควร รวมทั้งจากการออกไปสังเกตการณ์และศึกษาสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประจำทุกปีอีกด้วย

การ เสนอ เรื่อง

การ เสนอ เรื่องส่วนใหญ่จะเป็นแบบพรรณาคความ (DESCRIPTIVE) และการวิเคราะห์ (ANALYSIS) ควบคู่กันไป แต่เนื่องจากวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้กำหนดไว้ว่า จะศึกษาถึงความเป็นมาของปอเนาะในอดีตว่ามีสภาพและวิธีดำเนินการ เป็นอย่างไร ฉะนั้น ผู้ศึกษาจึงจะใช้วิธีการ เสนอ เรื่องในเชิงประวัติศาสตร์ (HISTORICAL APPROACH) และการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ประกอบกันไป นอกจากนี้ยังต้องศึกษากฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ผู้ศึกษาจึงจะใช้วิธีการศึกษาและ เสนอ เรื่องในเชิงกฎหมาย (LEGAL APPROACH) อีกด้วย ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจะได้แบ่งการ เสนอ เรื่องออกเป็น ๔ บทด้วยกัน คือ

บทที่ ๑ จะกล่าวถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า มีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางการเมือง สภาพทางสังคมจิตวิทยา และสภาพการศึกษาเป็นอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อจะช่วยให้สามารถเข้าใจและเห็นสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของปอเนาะ เพื่อเป็นประโยชน์ในการติดตาม พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในบทต่อ ๆ ไปได้ดียิ่งขึ้น

บทที่ ๒ จะกล่าวถึงการจัดสถานศึกษา "ปอเนาะ" ซึ่งจะครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ ความเป็นมาของปอเนาะในประเทศไทย สาเหตุในการจัดตั้งปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยจะแยกกล่าวเป็น สาเหตุทางศาสนา สาเหตุทางเศรษฐกิจ และสาเหตุทางสังคม จะได้กล่าวถึง ลักษณะทั่วไปของปอเนาะว่า มีสภาพการจัด การดำเนินการ และสภาพการศึกษาเป็นมาอย่างไร มูลเหตุจูงใจให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ารับการศึกษาในปอเนาะ บทบาทของปอเนาะต่อการศึกษาและชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ จะได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดสถานศึกษาปอเนาะ โดยจะแยกกล่าวในประเด็นที่สำคัญคือ ปัญหาทางการเมือง ปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาทางสังคม

บทที่ ๓ จะกล่าวถึงการปรับปรุงส่งเสริม การแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียน ราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ แต่โดยที่เนื้อหาสาระสำคัญของเรื่องมีอยู่มาก และขั้นตอนของการดำเนินการ เกี่ยวพันต่อเนื่องกัน จึงจัดรวมไว้ในบทเดียวกันโดยแยกการเสนอเรื่อง ออกเป็น ๓ ภาค ดังนี้คือ

ภาคที่ ๑ เป็นเรื่องการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ โดยจะกล่าวถึงความ เคลื่อนไหวและขั้นตอนในการดำเนินงานของทางราชการในการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะตั้งแต่ต้น จนกระทั่งได้มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะใน ภาคศึกษา ๒ พ.ศ. ๒๕๐๔ ขึ้น นอกจากนั้น จะได้กล่าวถึงผลการดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะของทางราชการ

ภาคที่ ๒ เป็นเรื่องการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลามที่ต่อเนื่องจากการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคที่ ๑ โดยจะกล่าวถึงนโยบายของรัฐบาล โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการดำเนินการของทางราชการ เพื่อจัดให้ปอเนาะได้แปรสภาพ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ จะได้กล่าวถึงสภาพของโรงเรียนราษฎร์สอน ศาสนาอิสลามที่แปรสภาพมาจากปอเนาะอีกด้วย

ภาคที่ ๓ เป็นเรื่องการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยจะกล่าวถึงการดำเนินการอุดหนุนของทางราชการ การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอน ศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ของทางราชการ ซึ่งได้มีการกำหนดโครงการ แผนการ และการดำเนินการต่าง ๆ อาทิเช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม การอบรม ครูสอนวิชาสามัญ ครูสอนวิชาศาสนา และผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม การประชุมสัมมนา

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม การประชุมประเมินผลงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตลอดจนการนิเทศการศึกษา โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังจะได้กล่าวถึงผลการดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตลอดจนการวิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานการแปรสภาพโอนและปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทางราชการอีกด้วย

บทที่ ๔ เป็นบทสรุปและเสนอแนะ โดยจะได้สรุปผลการศึกษาค้นคว้าตั้งแต่บทที่ ๑ ถึงบทที่ ๓ และจะได้เสนอแนะการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนแนวความคิดในการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม รวมทั้งแนวความคิดในการพัฒนาการศึกษาอื่น ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้การศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้สัมพันธ์ต่อเนื่อง และบังเกิดผลดีต่อการแก้ปัญหาอื่น ๆ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การเศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย

ความหมายของคำที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

เนื่องจากวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคำบางคำที่มีความหมายแตกต่างไปจากความหมายทั่วไป ผู้ศึกษาจึงขอกำหนดความหมายของคำบางคำที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์นี้ ดังต่อไปนี้คือ

จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง "สี่จังหวัดภาคใต้" เดิม ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และจังหวัดสตูล^{๑๑} ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติในเรื่องนี้ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๐๖ โดยได้พิจารณาเห็นว่า การเรียกสี่จังหวัดภาคใต้เป็นคำเรียกที่ไม่เหมาะสม กระทั่งกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า การเรียกสี่จังหวัดภาคใต้เป็นคำเรียกที่ไม่เหมาะสม กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศให้ยกเลิกการแบ่งแยกชั้น^{๑๒}

^{๑๑} สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หนังสือความมาก ที่ นว.๑๘/๒๕๐๖ ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๐๖ เรื่อง การเรียกชื่อจังหวัดภาคใต้ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

^{๑๒} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, หนังสือความมาก ที่ มท.๖๕๒๘/๒๕๐๖ ลงวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๐๖ เรื่อง การเรียกชื่อจังหวัดปัตตานี ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

อิสลาม หมายถึง ชื่อศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งของโลก นับถือกันมากในตะวันออกกลาง ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของศาสนานี้คือ "พระคัมภีร์อัลกุรอาน" ซึ่งเป็นหัวใจของศาสนา และมีพระศาสดาชื่อ "พระนบีมุฮัมมัด"^{๑๓}

มุสลิม หมายถึง คนที่นับถือศาสนาอิสลามหรืออิสลามิกชน^{๑๔} ฉะนั้น ไม่ว่าจะ เป็นชนชาติใด ภาษาใด หากนับถือศาสนาอิสลามแล้วเรียกว่า "มุสลิม" การที่เรียกผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่เป็นชาวมาเลเซียหรือชาวอาหรับว่า "แขกอิสลาม" หรือเรียกคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามว่า "ไทยอิสลาม" นั้น จึงยังไม่ถูกต้องกับความเป็นจริง เพราะมีคำเฉพาะที่ใช้เรียกผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นคำรวมว่า "มุสลิม" ใช้อยู่แล้ว

ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม หมายถึง ชาวไทยอิสลามตามที่ทางราชการได้บัญญัติขึ้นมาและใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าไม่ถูกต้อง เพราะการเรียกชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามว่า "ชาวไทยอิสลาม" นั้น ขัดกับรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ ที่กล่าวว่า

"ควยรัฐบาลเห็นว่า การเรียกไทยบางส่วนไม่ต้องตามเชื้อชาติหรือความนิยมของผู้ถูกเรียกก็ดี การเรียกชื่อแบ่งแยกคนไทยออกเป็นหลายพวกหลายเผ่า เช่น ไทยเหนือ ไทยอิสลาม ไทยใต้ ก็ดี ไม่สมควรแก่สภาพของประเทศไทย ซึ่งจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแบ่งแยกมิได้

จึงประกาศเป็นรัฐนิยมไว้ดังนี้

- ๑. ให้เลิกเรียกชาวไทยโดยชื่อที่ไม่ต้องตามเชื้อชาติ และความนิยมของผู้ถูกเรียก
- ๒. ให้ใช้คำว่า "ไทย" แก่ชาวไทยทั้งหมดโดยไม่แบ่งแยก"^{๑๕}

นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังต้องการให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงฝากข้อคิดกับผู้ศึกษาในเรื่องการเรียกชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามว่า

---

^{๑๓} "ISLAM", THE COLUMBIA ENCYCLOPEDIA, (NEW YORK : COLUMBIA UNIVERSITY PRESS, 1963), p. 1049

^{๑๔} IBID, p. 1428

^{๑๕} "คำประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ ๓ เรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย", ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๕๖ ตอนที่ ๗ (๗ สิงหาคม ๒๔๘๒)

"...ไม่ให้เรียกเป็นท่านองที่จะก่อให้เกิดการแบ่งแยกโดยใช้ศาสนาเป็น
เครื่องกำหนดความเป็นชาวไทยพุทธ ชาวไทยอิสลาม หรือชาวไทยคริสต์ ชาว-
ไทยที่นับถือศาสนาใด ๆ ก็ตาม ที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทยต่างก็เป็นคนไทย
ศาสนาไม่ควรแบ่งแยกให้เกิดความรู้สึกว่ามีใช่เป็นคนไทย หรือก่อให้เกิด
ความเหลื่อมล้ำค่าสูงขึ้นในสังคม..."^{๑๖}

ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงอิสลามิกชนที่เป็นคนไทยในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้ศึกษาจึงขอใช้คำว่า
"ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม"

ปอเนาะ หมายถึง สำนักศึกษาวิชาศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และใน
จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยบางจังหวัด โดยปกติมีมากในเขตศึกษา ๒ และมีอยู่บ้างเล็กน้อยใน
เขตศึกษา ๓ และ ๔ ปอเนาะมีโต๊ะครู เป็นครูใหญ่และเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอน และมีนักเรียนไทย
ที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นผู้รับการอบรม โดยมีนักเรียนอาศัยอยู่ในปอเนาะที่สร้างเป็นกระท่อมหลัง
เล็ก ๆ กระท่อมละ ๑ - ๒ คนในกรณีที่เป็นนักเรียนชาย และเป็นหอพักขนาดใหญ่ในกรณีที่เป็น
นักเรียนหญิง นักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนประจำ

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หมายถึง ปอเนาะในเขตศึกษา ๒, ๓ และ ๔
ที่ได้รับการปรับปรุงและแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาตามพระราชบัญญัติโรงเรียน
ราษฎร์ พ.ศ.๒๔๙๗ โดยได้กำหนดให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลามตามโครงการ
ปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ ของกระทรวงศึกษาธิการ เท่านั้น

โต๊ะครู หมายถึง เจ้าของหรือผู้จัดการหรือครูใหญ่ของปอเนาะหรือโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลาม โดยปกติปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแห่งหนึ่ง ๆ มีโต๊ะครูเพียง
๑ คน คือ อาจเป็นทั้งเจ้าของ ผู้จัดการ และครูใหญ่

ผู้ช่วยโต๊ะครู หมายถึง ครูผู้สอนวิชาศาสนาอิสลามหรือภาษาอาหรับในปอเนาะหรือ
โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยปกติ ผู้ช่วยโต๊ะครูหรือครูสอนวิชาศาสนาอิสลามหรือภาษา
อาหรับนี้ เป็นบุคคลที่โต๊ะครูจ้างมาทำการสอนในปอเนาะหรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
และในปอเนาะหรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแต่ละแห่งอาจมีผู้ช่วยโต๊ะครูหรือครูสอนศาสนา
อิสลามได้มากกว่าหนึ่งคน

^{๑๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, เรื่องเดิม

ครูช่วยสอน หมายถึง ครูที่กระทรวงศึกษาธิการจัดส่งไปช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีการสอนวิชาสามัญและหรือวิชาชีพตามหลักสูตรของกรมวิชาการ หรือหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ การคำนวณจำนวนครูช่วยสอนที่จะส่งไปทำการสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแห่งหนึ่ง ๆ คำนวณตามจำนวนนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญและวิชาชีพในโรงเรียนนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ ตามโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้กำหนดสูตรการคำนวณอัตราครูช่วยสอน คือ^{๑๗}

$$\begin{aligned} \text{จำนวนครู} &= \frac{\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{เวลาเรียน}}{30 \times 20} \\ \text{จำนวนนักเรียน} &= \text{จำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ} \\ \text{เวลาเรียน} &= \text{เวลาเรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ} \\ 30 &= \text{จำนวนนักเรียนห้องหนึ่ง ๆ ที่ควรบรรจุไม่เกิน 30 คน} \\ 20 &= \text{จำนวนชั่วโมงที่ครูคนหนึ่งควรสอนในรอบสัปดาห์} \\ &(\text{เศษเกินครึ่งปัดเป็น ๑}) \end{aligned}$$

โดยปกติโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแห่งหนึ่ง ๆ ใ้รับครูช่วยสอน ๑ คน ทั้งนี้ เพราะมีนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญและวิชาชีพน้อย และในขณะที่เดียวกันจำนวนครูช่วยสอนก็มีอยู่อย่างจำกัดไม่พอเพียงกับความต้องการ ในปัจจุบันครูช่วยสอนมีฐานะ เป็นเพียงลูกจ้างประจำของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

ภาคศึกษา หมายถึง เขตการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาคตามโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๐๑ โดยได้รวมจังหวัดที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของประชาชน และปัญหาการศึกษาคล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน จัดตั้งเป็นภาคศึกษาขึ้น รวม ๑๒ ภาค และได้กำหนดให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามมารวมกันเรียกว่าภาคศึกษา ๒ ภาคศึกษาเปลี่ยนมาใช้คำว่า "เขตศึกษา" ในปัจจุบันแทน และแบ่งเป็น ๑๒ เขตดั้งเดิม ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นการสอดคล้องกับหน่วยราชการอื่นที่แบ่งหน่วยงานย่อยในส่วนภูมิภาคออกเป็นเขต

^{๑๗} กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๑๓, (อัครสำเนา), หน้า ๓